

ЎЙИНЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ОРҚАЛИ ЎҚУВЧИЛАРДА ЖАМОА БЎЛИБ ИШЛАШ КЎНИКМАСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Сойибжоновна Азима Одилжоновна

Норин тумани ММТБ га қарашли

41-мактаб амалиётчи психологи

Аннотация: Биз учун ҳеч қачон кун тартибидан тушмайдиган ўта муҳим масала-бу ўниб ўсиб келаётган ёш авлодимиз, фарзандларимиз тарбияси билан боғлиқ. ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслигимиз лозим: ота-она, жамият эътиборидан четда қолган бола, оилага қувонч ва фойда ўрнига фақат ташвиш келтиради.

Шу боис бола тарбияси, ёшлар билан ишлаш биз учун энг муҳим ва долзарб вазифа бўлиб қолиши шарт. Ҳар қачон ўз долзарблигини йўқотмайдиган масала бугунги ёшларимиз ва уларнинг ички рухияти билан боғлиқ. Инсонни ҳар бир ҳаракати рухияти орқали амалга оширилади. Бугунги кунда таълим соҳасида дарсни ҳар хил технологиялар ёрдамида ўтиш замон талаби ҳисобланади, бундай усуллар билан эса, ёшларни ва талабаларни ўзларидаги психологик ҳиссиёт ёки хусусиятларини очиб беришга имкон яратилади. Педагог ва психолог жамоаси эса, талабалар билан ишлашда улардаги намоён бўлган хусусиятларни илғаб олиб улардаги шахс сифатларини шакллантиришга ҳаракат қилади. Психологик ўйинли методикалар буйича кўплаб психологлар илмий изланишлар олиб борган, улардан Л.И.Бажович тадқиқотларида ўйин орқали инсон ўйинда рольларни ижро этади ва қоидаларга буйсунади. Рольни ижро этаётиб эса, ҳаётдаги бир инсонларга тақлид қилади. Бу ҳолат улардаги ички интилишлари демакдир. Муаллифнинг эътироф этишича, инсон қоидаларга ўйинда мажбурий эмас балки ўз хохишига кўра

бўйсунди. Ўйин орқали инсон қувонч ва қониқишни ҳис этишади. Л.И.Бажовичнинг фикрича бошланғич синф болаларида мактаб қоидаларини унчалик бажармайдиган ўқувчига ўйинда буни қилишга мажбур қилиш керак, шунда у ўзини намуна қилиб кўрсатишга ҳаракат қилиши ҳақида айтган, биз эса бу усулни талабаларда ўйиндаги қатъий қоидалар деб уларга аслида ҳаётда қўйилган нормаларни тушунтирамиз ва шу рольни бажаришни айтамыз ва талаба ўз-ўзидан ўзи учун одатий ҳисобланган бу ишни қилишга ситқидилдан киришади. Бу ерда талаба —ўйинда роль ижро этияпман ўз рольимни яхши бажаришим керак! деган фикр билан ёндашади. Оқибатда ўзи бу қоидаларни бажариш унчалик қийин эмас эканлигини ҳис қилиб хулоса чиқаради. Демак бу усул уларда шахсий сифатларни ривожлантириш учун имконият яратади. И.В. Селеванов барча иродавий сифатлар шунингдек, жавобгарликни шакллантириш усуллари методларини 4 та асосий гуруҳга ажратади.

Биринчи гуруҳга бевосита одамни англашига йўналтирилган иш методларини киритиш мумкин бўлиб, англашнинг мақсади унда тўғри ҳатти ҳаракатлар учун зарур ишонч ва тушунчаларни яратишни кўзда тутди. Бу тушинтириш, ўқиш, суҳбат барча жамоавий муҳокама шакллари бўлиб, унда танқид ва ўз-ўзини танқид қилиш ёрқин номоён бўлади. Бу методлар билан биргаликда қўллаш учун ишонтириш методини ҳам айтиш мумкин.

Иккинчи гуруҳга инсонга амалда жавобгарлик ҳуқ-атворини мустаҳкамлаш ва ривожлантиришга ёрдам берувчи методлар киритилади. Бу машқлар методидир.

Учинчи гуруҳга жавобгарликни шакллантириш устида ишлашга инсон иродавий кучини оширувчи кўп сонли методлар ва усуллар киради. Бу рағбатлантириш, талаб қилиш ва мажбурлаш методикаларидир.

Тўртинчи гуруҳга В.И.Селеванов ўз устида тарбиявий ишлаш метод ва усуллари киритади. Бу эса ўз-ўзини тарбиялаш методларидир. Демак, шу нарсани ёдда тутиш керакки, юқорида айтиб ўтилган методлар ва усуллар тўлиқ экспериментал характерга эга. Жавобгарликни агар уларни ижтимоий мазмун билан

тўлдирилсагина шакллантириш мумкин. К.Муздибаевнинг таъкидлашича, жавобгарликни шакллантиришда унга берилган топшириқни эмоционал хис қилиши унинг муҳимлигини англаши, ўз фаолиятини нафақат ўзига балки бошқа одамларга ҳам зарурлигини англаши керак. Масъулият концепцияси—ўз ҳаракатлари учун жавобгарлик мажбурияти ҳисобланиб, у шахс статусининг муҳим компонентлари сирасига киради. Чунки шахс статуси унинг иродавий сифатлари, жавобгарлик ва албатта масъулият билан боғлиқ. Ресник талқинича—ўқувчи-талабалар ўз билимларини муайян масалаларни ечишда татбиқ эта олсаларгина уларда билим ва ижодий фикрлаш ривожланади. Ўқувчи талабаларнинг ўқув фаолиятида интерактив усуллар, ўйинли технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигига эришишда муҳим омил эканлигини исботлаб келмоқда, айниқса ўқувчи талабаларни эркин фикрлаши, ўзи шахсий қарорлар қабул қилиши ўзларига бўлган шончни ҳам орттиради. Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, инсонларда иродавий сифатларни шаклланишида жавобгарликнинг ўрни катта. Жавобгарлик ҳиссининг шакллантиришда муҳим ҳисобланган уйинли психологик методикалар уларнинг ўқув материалларини ўзлаштиришда ҳам катта аҳамият касб этади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мухина В.С. Возрастная психология. Москва., Академия-1997.С432
2. Миллер С. Психология развития. - СПб.:Питер, 2002. – 464с
3. Иванова Т.Ф. Изучение и формирование ответственности у младших школьников. Дисс. 2006, С 126